ПСИХОЛОГИЈА

Циљ и задаци

Циљ наставе психологије је да допринесе формирању зреле, одговорне, социјализоване и асертивне особе као и подршка развоју компетенција значајних за свакодневни живот и даљи професионални развој кроз стицање функционалних знања о основним карактеристикама психичког живота и понашања човека, формирање ставова и овладавање вештинама.

Задаци наставе психологије су да ученици:

- стекну основна знањима о психичким процесима, особинама, стањима и њиховом манифестовању у понашању;
- упознају органске основе и друштвене чиниоце психичког живота;
- разумеју психички живот особе као целину међусобно повезаних процеса, стања и особина;
- разумеју сопствену личност као део друштва и света око себе, увиде значај отворености за промене и лично ангажовање за сопствени развој и развој друштва;
- буду самосвеснији, реалистичнији и одговорнији према себи, другим људима и животној средини;
- ојачају самосвест и развију реалистичну слику о себи, одговорност према себи, другим људима, и животној средини;
- разумеју психолошке основе међуљудских односа, унапреде комуникацијске вештине, вештине конструктивног решавања конфликата, асертивног понашања и емпатије;
- упознају основне карактеристике и могућности превазилажења фрустрација и унутрашњих конфликата, као и потенцијалних развојних криза у адолесцетном узрасту;
- унапреде сарадњу са другима, као и способности за тимски рад и неговање социјалних и емоционалних односа;
- примењују стечена знања и вештине при доношењу одлука и решавању проблема из свакодневног живота;
- унапреде способности за прикупљање, анализу, организацију, критичку процену, примену и преношење информација релеватних за психички живот човека;
- унапреде стратегије и технике успешног учења и развију самоефикасност и позитивне ставове према учењу и образовању током целог живота;
- унапреде способност аргументације сопствених ставова и критичког мишљења;
- негују интелектуалну радозналост, морално расуђивање и стваралашко мишљење;
- разумеју концепт менталног здравља и значај превенције, унапреде здраве животне стилове и примењују их свакодневном животу;
- развију ставове и вредности значајне за живот у савременом мултикултуралном и демократски уређеном друштву засноване на поштовању људских права, толеранцији, солидарности, уважавању различитости и родне равноправности.

II разред
оба типа гимназије
(2 часа недељно, 70 часова годишње)

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

I УВОДНИ ДЕО

Предмет, гране и методе психологије

Предмет психологије; теоријски и практични задаци.

Психолошке дисциплине.

Психологија и друге науке.

Методе и технике психолошких истраживања.

Органске основе и друштвени чиниоци психичког живота

Нервни систем. Чула и централни нервни систем.

Локализација психичких функција. Улога десне и леве хемисфере коре великог мозга.

Значај жлезда са унутрашњим лучењем за психички живот и понашање.

Развој психичког живота човека. Филогенеза и онтогенеза.

Схватања о чиниоцима психичког развоја јединке - нативизам, емпиризам, теорија конвергенције, друштвено-историјска теорија.

II. ОСНОВНЕ ПСИХИЧКЕ ПОЈАВЕ - ПСИХИЧКИ ПРОЦЕСИ ОСОБИНЕ И СТАЊА

Осећаји и опажаји

Појам осећаја и опажаја. Улога дражи, чулног органа, нервних путева, можданих центара у настанку осећаја и опажаја. Праг дражи.

Организација опажаја. Утицај искуства, мотивације и културе на опажање.

Когнитивна обрада информација.

Пажња: чиниоци и особине пажње.

Опажање особа. Прва импресија. Законитости у формирању импресије. Грешке у опажању особа. Опажање (атрибуција) узрока сопственог и туђег понашања.

Учење и памћење

Појам и врсте учења: сензитизација и хабитуација; условљавање и инструментално учење; увиђање; учење по моделу.

Врсте учења према садржају: учење моторних радњи и вештина, вербално учење.

Трансфер учења: појам, врсте и значај.

Појам памћења. Краткотрајно и дуготрајно памћење. Репродукција и препознавање. Квалитативне промене у садржајима памћења.

Појам заборављања.Чиниоци заборављања. Проблем природе памћења и заборављања.

Психолошки и физички услови успешног учења. Способности и мотивација за учење. Методе успешног учења.

Мишљење

Појам мишљења. Мишљење као схватање односа. Мишљење и асоцијације. Улога знања и искуства у мишљењу.

Врсте мишљења: имагинативно и реалистичко, конвергентно и дивергентно.

Појам и критеријуми стваралачког мишљења. Ток и фазе стваралачког мишљења. Психолошка димензија односа ствараоца и средине.

Критичко мишљење.

Развој мишљења и говора. Својства дечјег мишљења и мишљења адолесцената.

Интелектуалне способности

Појам интелектуалне способности. Структура и мерење интелектуалних способности. Индивидуалне разлике у интелектуалним спсобностима.

Емоције

Појам емоција и емоционалног реаговања. Врсте емоционалних доживљаја.

Емоције и органске промене. Емоције и свест. Схватање о природи емоција.

Развој емоција. Емоционалност у пубертету и адолесценцији.

Морална и естетска осећања. Међулична наклоност и ненаклоност. Љубав. Емпатија.

Значај емоција за ментално здравље. Осећање сигурности и успешна емоционална размена.

Способност препознавања сопствених и туђих емоција.

Стрес. Психичке трауме. Аксиозност. Психосоматска обољења.

Мотивација

Појам и врсте мотива. Органски мотиви и мотивациони циклус. Јављање и развој сексуалног мотива. Социјализовање биолошких потреба.

Лични и социјални мотиви: сигурност, самопоштовање, афективна везаност, родитељски мотив; афилијативност, мотив постигнућа, морална свест.

Хијерархија мотива. Сукоб мотива.

Мотиви интелектуалног рада: радозналост, истраживање, ниво аспирација, стандарди успешности, познавање резултата.

Задовољење и осујећење мотива. Спољашње и унутрашње препреке задовољењу мотива.

Фрустрације и конфликти.

Реалистичко и нереалистичко реаговање на фрустрације и конфликте.

Механизми одбране.

Ставови, интересовања и вредности

Појам става. Врсте ставова и њихове одлике. Формирање и мењање ставова. Конформизам. Предрасуде.

Појам интересовања. Развој интересовања.

Појам вредности. Формирање вредности.

Пропаганда и јавно мњење.

III. ЛИЧНОСТ

Структура личности

Појам личности. Доследност, јединство и особеност понашања јединке. Личност као организација особина. Појам црте личности (диспозиције). Типови и типологије личности.

Телесне особине. Темперамент. Способности. Карактер. Свест о себи.

Динамика личности

Схватање о узроцима и изворима људског понашања.

Појам воље и вољне радње. Одлука, процес одлучивања.

Развој личности

Појам развоја и социјализације личности. Однос сазревања и учења.

Чиниоци социјализације: култура, друштвени систем, породица, школа, вршњаци, друштвене организације, масовни медији.

Динамичко-развојни појам зрелости јединке. Показатељи зрелости.

Интеграција јединке у друштвену заједницу. Положаји и улоге. Лични и социјални идентитет. Појам базичне структуре личности и социјалног карактера.

Теорије личности

Преглед општих теорија личности.

Измењена стања свести и поремећаји душевног живота и понашања

Измењена стања свести: сан, хипноза, сугестија.

Дејство наркотика.

Парапсихологија.

Поремећаји понашања Узроци, симптоми и ресоцијализација.

Поремећаји душевног живота. Појам нормалности. Неурозе. Психозе. Психопатије.
Психолошка превентива. Психолошко саветовање. Ресоцијализација. Психотерапија.

IV. ОСОБА У СОЦИЈАЛНОЈ ИНТЕРАКЦИЈИ

Комуникација

Знакови, сигнали и симболи. Невербална и вербална комуникација. Социјални чиниоци и језик.

Услови успешне комуникације. Асертивна комуникација.

Група

Појам и врсте друштвених група: мале и велике групе; примарне, референтне, формалне и неформалне, припадничке и неприпадничке групе.

Породица као група. Вршњачке групе. Школско одељење.

Динамика групе. Формирање групе. Односи у групи. Руковођење групом. Групно решавање проблема. Ефикасност групе.

Људи у маси

Публика. Мноштво. Гомила: паника, руља, линч.

Социјални покрети.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Садржај овог програма чини репрезентативан, али и веома селективан узорак из области опште психологије са којим се ученици по први пут сусрећу у свом гимназијском школовању. Он је тако састављен да уз одговарајућу методологију рада са ученицима треба да обезбеди остварење широко постављеног циља предмета и дефинисаних бројних задатака који се односе, како на стицање функционалних знања и овладавање вештинама, тако и на формирање ставова и вредности. Ученици са тим задацима треба да буду упознати јер ће им то пружити јаснију слику о предмету као и начину на који се реализује.

Програмски садржаји су организовани у тематске целине за које није наведен оптималан број часова за реализацију. Наставник, при изради оперативних планова, дефинише степен прораде садржаја и динамику рада, водећи рачуна да се не наруши целина наставног програма, односно да свака тема добије адекватан простор и да се планирани циљеви и задаци предмета остваре. При томе, треба имати у виду да формирање ставова и вредности, као и овладавање вештинама представља континуирани процес и резултат је кумулативног дејства целокупних активности на часовима психологије што захтева већу партиципацију ученика, различита методска решења, велики број примера и коришћење информација из различитих извора.

Многи психолошки појмови из програма се појављују у склопу различитих тема што омогућава њихово међусобно повезивање. На тај начин се њихово значење продубљује, а психички живот и понашање особе представља на холистички начин, као сложена интерактивна целина.

Квалитет наставе и остварење бројних задатака предмета се обезбеђује усаглашавањем садржаја са одговарајућим методичким активностима, сталном разменом информација, навођењем примера и указивањем на примену. Реализација програма треба да се одвија у складу са принципима активне, проблемске и истраживачке наставе са сталним рефлексијама на одговарајуће појаве из живота и искуства ученика.

У реализацији овог програма наставници пружају информације, осмишљавају, организују и усмеравају ученичке активности, креирају атмосферу у којој се настава одвија, дају повратну информацију, процењују напредовање ученика и оцењују их.

За подстицање ученичких активности изузетно су важна питања која им се постављају. Она би требало да буду унапред припремљена, са свешћу шта се њима жели постићи у односу на циљеве и задатке предмета, јасна, захтевна али не и сувише компликована, по тежини различита да би подстакла учешће већег броја ученика.

Питања добијају пун смисао уколико су праћена одговарајућом повратном информацијом од стране наставника али и других ученика. Повратна информација може бити ново питање, парафразирање, похвала, упућивање на нове изворе информација. Она доприноси остварењу многих задатака, подстицању самопоуздања ученика, њиховог учешћа у раду и мотивисању за предмет.

Праћење напредовања ученика се одвија на сваком часу, свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а оцењивање ученика се одвија у складу са Правилником о оцењивању. Ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању задатака предмета, као и напредак других ученика уз одговарајућу аргументацију.

Садржај психологије има природну везу са садржајима других предметима као што су српски језик, историја, биологија, грађанско васпитање. Ученицима треба стално указивати на ту везу, и по могућности, са другим наставницима организовати тематске часове. Осим тога, ученицима треба указивати и на везу са предметима које ће тек изучавати као што су социологија, филозофија. На тај начин знања, ставови, вредности и вештине стечене у оквиру наставе психологије добијају шири смисао и доприносе остваривању општих образовних и васпитних циљева, посебно оних који се односе на унапређивање когнитивног, емоционалног и социјалног развоја ученика.